

У ПОЖАРЕВЦУ ОТВОРЕНА ИЗЛОЖБА „ЛОГОР БАЊИЦА 1941 – 1944. ЗАТОЧЕНИЦИ ИЗ ПОЖАРЕВЦА И БРАНИЧЕВСКОГ ОКРУГА“

Сведочанство о страдањима логораша

У Галерији савремене уметности у Пожаревцу, 20. септембра, отворена је изложба Историјског архива Пожаревац у сарадњи са Историјским архивом Београда под називом „Логор Бањица 1941 – 1944. заточеници из Пожаревца и Браничевског округа“. Ауторке изложбе, виши архивисти Историјског архива Београда Исидора Стојановић и Снежана Лазић и директорка Историјског архива Пожаревац, архивски саветник др Јасмина Николић, су на основу историјских докумената из фондова и збирки два архива дале општу слику потресних мучења и страдања логораша - обичних људи, мушкараца, жена и деце свих узраста, који су довођени из свих крајева Браничева и Србије у највећи концентрациони логор на подручју окупиране Србије, логор Београд – Бањица. У тој „фабрици смрти“ током нешто више од три ратне године заточено је око 23.244 људи, а око 4.286 њих је изгубило живот.

Према речима организатора, главног и одговорног уредника пројекта и аутора др Јасмине Николић, изложба, виртуелна изложба и каталог о заточеницима из Пожаревца и Браничевског округа у ло-

Др Јасмина Николић

ДОПРИНОС ОЧУВАЊУ
НАЦИОНАЛНОГ
ИДЕНТИТЕТА

Највише заточеника било је са територије Општине Пожаревац – 356, затим са територије Општине Велико Градиште – 317, са територије Општине Петровац на Млави – 290, са територије Општине Жагубица – 191, са територије Општине Мало Црниће – 165, са територије Општине Голубац – 135,

Др Маријана Мраовић

територије Пожаревца и Браничевског округа – успели смо да не-прегледним бројевима имена дамо идентитет, да се појаве мушкарци и жене различитих занимања, образованости, националности, вероисповести, са јединственим циљем да се ниједна жртва дехуманизованог злочиначког система не заборави. Ова изложба и каталог представљају значајан допринос очувању националног идентитета. Аутори, сарадници и њихове институције - Историјски архив Пожаревац и Историјски архив Београда на овај начин одају почаст и сећање свим заточеницима логора Бањица из Пожаревца и Браничевског округа. Била је то обавеза и свих претходних генерација да на светло савремености изнесу драгоцене податке о страдању и жртвовању људи које обележавају ова изложба и каталог. Овим делом, а у циљу

Снежана Лазић

САША ПАРВЛОВИЋ, ЗАМЕНИК ГРАДОНАЧЕЛНИКА

Сећања за опомену

Отварајући изложбу „Логор Бањица 1941 – 1944. заточеници из Пожаревца и Браничевског округа“, заменик градоначелника Пожаревца Саша Павловић је рекао да први део њеног назива још увек буди сећања на ужасе непомјљиве људском бићу, код оних који су их и сами доживели.

–Код нас осталих који смо о том суморном делу наше историје само слушали, ствара се ништа мања нелагода, али и неверица да се то могло догодити пре мање од осам деценија. Оно што нас све подједнако боли је то што су у организацији тог логора смрти учествовали и они који су наше крви. Стражарили су над заточеницима и они који су неколико година раније са њима радили заједно, живели заједно, можда заједно туговали и веселили се. Трагедија казује да су унутар овог немачког логора смрти, патње и бола, српски заточеници пронајавили снагу да се деле по идеологији и по том основу међусобно свађају и убијају. Управо ти који је нису преживели, сигуран сам, желели су да њихови потомци живе сложено једни са другима, а ми данас смо сведоци да и сада, и те како брзо и лако можемо наћи разлог да се посађамо једни са другима, иако знамо шта нам је у прошлости све то доносило. Као грађанима Пожаревца, нарочито нам је важно да сазнамо нешто више о судбинама житеља Брани-

чевског округа у Бањичком логору. Зато сам захвалан Историјском архиву Пожаревац на документима и фотографијама које су пред нама. Оне са собом носе страшна сведочења, и можда ће неко, гледајући их, препознати неки податак, лик и презиме које ће га подсетити на неког претка, познаника или комшију. Уколико се то деси, а мислим да је то главна поента ове изложбе, ваља се сетити да се овакви ужаси не дешавају тамо неком ко је далеко, већ су се десили у овој земљи пре мање од осамдесет година. Нека нам свима послуже као опомена да се оваква мрачна доба могу спречити искључиво снагом државе коју једино може донети слога народа, нас који у њој живимо, нагласио је Павловић.

Са отварања изложбе

гору Бањица, представљају сведочанство страдања заточеника и злочина њихових тамничара. Такође, сведоче о томе да је сам логор био синоним за репресију над цивилним становништвом, припадницима расних, етничких и религијских група, политичким и идеолошким противницима.

–Највећи број заточеника хапшен је и довођен у логор од Гестапоа као извршног органа немачких полицијских и безбедносних служби и београдске Специјалне полиције, која је имала своје експозитуре на подручју Србије. Земљораднике који нису испунили превисоке квоте за обавезан откуп житарица хапсила је најчешће Дирекција за исхрану (ДИРИС). Од колаборационистичких власти, поред Управе Града Београда – Одељења специјалне полиције, хапшења и спровођења у логор вршили су жандармерија, Недићеве и Љотићеве оружане формације, а по селима, у првим годинама рата четничке команде Косте Пећанца и касније Драгољуба Драге Михаиловића, као и окружна и среска начелства Недићеве администрације. Браничевски округ и град Пожаревац су током окупације претрпели велика страдања становништва. Анализом логорских књига као архивских извора утврдили смо да је у Бањичком логору било укупно 1.683 заточеника са простора Општине Пожаревац и Браничевског округа, истиче др Јасмина Николић.

са територије Општине Кучево – 135 и са територије Општине Жабари – 94 заточеника. Старосна и полна структура ових заточеника била је шаренолика – затварани су одрасли, мушкарци и жене (136), али и деца (4). Стрешљано је 276 лица, 7 је ликвидирано, 15 је умрло у логорској амбуланти, 575 је одведено на рад, 724 је пуштено из логора, док недостају подаци за 90 лица. Највећи број заточеника са подручја Пожаревца и Браничевског округа хапшено је и довођено у логор од стране СС, Гестапоа, Управе Града Београда – Одељења специјалне полиције, жандармерије Пожаревца, Начелства среса рамског, Начелства среса млавског, немачке војске Пожаревца и ДИРИС. –У каталогу је даг јединствен списак бањичких затвореника са

очувања свести српског народа о страдању и Другом светском рату, ми то чинимо данас, закључила је др Јасмина Николић.

ДА СЕ НИ ЈЕДНА ЖРТВА НЕ ЗАБОРАВИ

Једна од рецензената изложбе и каталога, др Маријана Мраовић из Војног архива Министарства одбране Републике Србије истиче да је ауторски тим пројекта успео да на крајње систематизован и методолошки адекватан начин, уз велики истраживачки труд одабере и презентује архивска документа и фотографије из фондова и збирки Историјског архива Београда и Историјског архива Пожаревца.

–Структура изложбе стручно је конципирана и омогућава јасан

преглед, а тематске целине су изабране на начин да допринесе бољем перцепирању теме и разумевању контекста датог историјског момента, почевши од живота заточеника у логору, њиховог страдања и данашње потребе и задатка историјске науке, архивистичке струке и националног завештања да се ни једно име и ни једна жртва не заборави. Презентована архивска документа, као што су књига личних података притвореника, посебни блокови фотографија логора, представника немачке окупационе и српске колаборационистичке власти, логорске управе, заточеника логора, стражишта, есхумације жртва и њихових сахрана, пружају будућим истраживачима историје логора Бањица могућност продубљивања историографских анализа датог сегмента, наглашава др Маријана Мраовић.

У име ауторског тима пројекта, виши архивиста Снежана Лазић је говорила о начинима на којима је

окурга. На паноима смо покушали да фотографијама и документима представимо сам процес свог тог злочина који се одвијао у Бањичком логору. Осим паноа имали сте прилике да видите и четири макете бањичких књига у којима су скениране странице које се односе на заточенике из Браничевског округа, као и две витрине са неколико оригиналних архивских докумената, предмета и фотографија које дочаравају све ужасе Бањичког логора. Посебан сегмент чини електронска презентација, то је практично електронски каталог изложбе који у неколико целина приказује управу Бањичког логора, саму архитектуру зграде, документа која се односе на заточенике, све до асанације терена и есхумације лешева, рекла је Снежана Лазић.

Изложба је отворена до 14. октобра.

Д. Динић